

Yoshlarning moliyaviy savodxonligini oshirishning O‘zbekiston iqtisodiyotiga ta’siri

M.B.Pulatova

R.Sh.Abdulatipova

O‘zbekiston Respublikasi Bank-moliya Akademiyasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlarning moliyaviy savodxonligini oshirishning O‘zbekiston iqtisodiy rivojlanishiga ta’siri ko‘rib chiqiladi. Moliyaviy savodxonlik shaxsiy moliyani yaxshilash, jamg‘armalarni ko‘paytirish, investitsiyalarni ko‘paytirish va barqaror iqtisodiy rivojlanishga hissa qo‘shadigan muhim jihatdir. Tadqiqot O‘zbekiston yoshlari moliyaviy savodxonligining hozirgi darajasini tahlil qilish, shuningdek, xalqaro tajriba va moliyaviy savodxonlikni oshirishning mumkin bo‘lgan yo‘llarini o‘rganishga asoslangan.

Kalit so‘zlar: moliyaviy savodxonlik, iqtisodiy o‘shish, qarz, moliyaviy qaramlik, pulni oqilona sarflash, moliyaviy savodsizlik, raqamli savodxonlik, moliyaviy xavfsizlik, to‘g‘ri tejash, jamg‘arma, investitsiya

The impact of increasing the financial literacy of young people on the economy of Uzbekistan

M.B.Pulatova

R.Sh.Abdulatipova

Academy of Banking and Finance of the Republic of Uzbekistan

Abstract: This article examines the impact of increasing the financial literacy of young people on the economic development of Uzbekistan. Financial literacy is an important aspect that contributes to improving personal finances, increasing savings, increasing investments and sustainable economic development. The research is based on the analysis of the current level of financial literacy of the youth of Uzbekistan, as well as the study of international experience and possible ways to increase financial literacy.

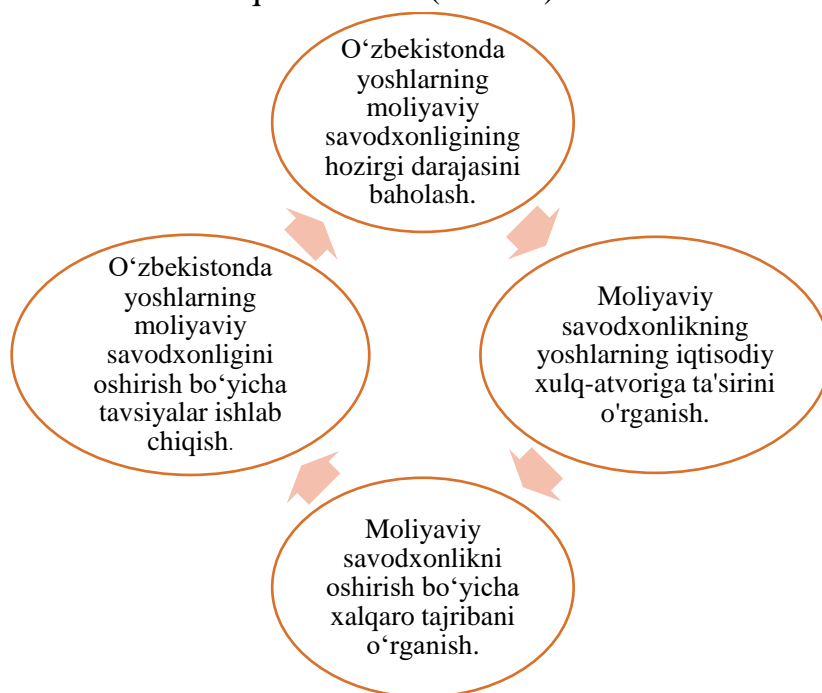
Keywords: financial literacy, economic growth, debt, financial dependence, spending money wisely, financial illiteracy, digital literacy, financial security, proper savings, savings, investment

Moliyaviy savodxonlik - bu shaxsiy moliyani samarali boshqarish uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma va ko‘nikmalar to‘plami. Iqtisodiy barqarorlik va aholi

farovonligi bevosita moliyani boshqarish qobiliyatiga bog‘liq bo‘lgan zamonaviy jamiyat sharoitida moliyaviy savodxonlikning ahamiyatini katta. Yoshlar har qanday davlatning kelajagi sifatida iqtisodiy tendentsiyalarni shakllantirish va barqaror rivojlanishda muhim o‘rin tutadi. O‘zbekistonda yoshlarning moliyaviy savodxonligi darajasini oshirish mamlakat iqtisodiyotiga katta ta‘sir ko‘rsatishi mumkin.

Bugun O‘zbekiston faol iqtisodiy o‘zgarishlar va modernizatsiya bosqichida. Globallashuv va o‘sib borayotgan moliyaviy bozorlar sharoitida yoshlarning ongli moliyaviy qarorlar qabul qilish qobiliyati iqtisodiy taraqqiyotning muhim omiliga aylanmoqda. Moliyaviy savodxonlikning etishmasligi alohida uy xo‘jaliklari darajasida moliyaviy inqirozlarga olib kelishi mumkin, bu esa o‘z navbatida butun mamlakat iqtisodiyotiga ta‘sir qiladi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi yoshlarning moliyaviy savodxonligini oshirishning O‘zbekiston iqtisodiyotiga ta‘sirini tahlil qilishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni hal qilish kerak (1-rasm):



1-rasm. O‘zbekistonda moliyaviy savodxonligini oshirishda amalga oshirilishi kerak bo‘lgan vazifalari¹.

So‘nggi tadqiqotlarga ko‘ra, O‘zbekistonda yoshlarning moliyaviy savodxonlik darajasi pastligicha qolmoqda. Aksariyat yoshlar byudjet tuzish, jamg‘arma, investitsiya va kreditlash kabi asosiy moliyaviy tushunchalar bo‘yicha yetarli bilimga ega emas. Bu yomon moliyaviy qarorlarga olib keladi, natijada ularning boylik darajasini pasaytiradi.

Moliyaviy savodxonlik yoshlarning iqtisodiy xulq-atvoriga bevosita ta‘sir qiladi. Moliyaviy menejment asoslarini o‘rgatish shaxsiy moliyaga yanada ongli

¹ Muallif ishlanmasi.

yondashishga, jamg'arma va investitsiyalar darajasini oshirishga yordam beradi. Moliyaviy savodxon yoshlar mamlakatning barqaror iqtisodiy rivojlanishiga hissa qo'shadigan turli moliyaviy vositalar bilan bog'liq xavf va imkoniyatlarni yaxshiroq tushunadi.

Ko'pgina mamlakatlarda maktab ta'limidan tortib, kattalar uchun maxsus kurslarga moliyaviy savodxonlikni oshirish dasturlari muvaffaqiyatli amalga oshirildi. AQSh, Frantsiya, Avstraliya va Yaponiya kabi mamlakatlar misollari shuni ko'rsatadiki, tizimli moliyaviy ta'lim aholining moliyaviy farovonligini oshirishga va barqaror iqtisodiy o'sishga yordam beradi.

"Moliyaviy savodxonlikni juda erta yoshdan boshlash muhimligini tushunishimiz kerak. Bolalarda moliyaviy savodxonlikni qanday oshirish mumkin? Avstraliyada 5-12 yoshli bolalarning moliyaviy savodxonligini oshirish maktab bog'i dasturi doirasida ta'limdan foydalanilgan". Ushbu tadqiqot moliyaviy savodxonlikni maktab bog'i dasturiga kiritish bo'yicha darsliklar ishlab chiqilgan. U Avstraliyadagi boshlang'ich ta'lim sharoitida bitta maktab bozori bog'dorchilik dasturidan misol tariqasida foydalanish orqali buni amalga oshirishga intiladi, uning o'quvchilarda moliyaviy savodxonlikni rivojlantirishdagi roli va foydalarini o'rganadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, bozor bog'i dasturiga jalb qilingan talabalar moliyaviy savodxonlikni o'rganishda ijobiy tajribaga ega bo'lishdi. Hayotda farovon yashashga, halol mehnat qilishga, sabr va qadr kabi qadriyatlarga ega bo'lishganini kuzatish mumkin. Bundan tashqari maktablarda o'qitiladigan fanlar orqali - texnologiya, kompyuter savodxonligi, dasturlash va boshqa darslar davomida olgan bilim va ko'nikmalarini o'quvchilar o'z mahsulotida ko'rsata oladi, sifatiga e'tibor beradi, topgan pulni boshqarish va sarflay olish ko'nikmalari rivojlanadi, jismoniy mehnat bolaning pul ilmini shakllanishiga yordam beradi. Bundan tashqari unda pulga oid ahloq odob normalari shakllanib boradi. Chunki mehnat paytida bola sabr-toqat, charchoq, ba'zi tana og'riqlarini his qilishi mumkin. Shundan so'ng u topgan pulni ehtiyotkorlik bilan sarflaydi, pul va mehnatni qadrini biladi.



1-rasm. Moliyaviy savodxonlikni shakllantirish usullari².

Jahonning ko'plab mamlakatlarida moliyaviy savodxonlikni mustaqil fan sifatida yoki ta'lim muassasalarida o'qitiladigan mavjud fanlar doirasida joriy etish bo'yicha

² Muallif ishlanmasi.

ishlar olib borilmoqda. Matematika kursida shaxsiy moliya bo'yicha bilimlarni integratsiyalashning muvaffaqiyatli namunasi Frantsiya tajribasi deb topilgan.

1-jadval.

Matematika darsida shaxsiy moliya bilimlarini integratsiyalash³.

sinf 3	sinf 4–5	sinf 6
Tushunchalar: daromad (ish haqi to'lov, bonuslar, daromad noishlab chiqarish sohasi ishchilari, imtiyozlar)	Tushunchalar: kredit karta. xaridlar (narxlar va ularning turlari, ishlab chiqarish xarajatlari, talab va taklif, ulgurji va chakana xaridlar, - sotib olish yoki ijaraga olish kreditga sotib olish)	Tushunchalar: banknotalar, tangalar, cheklar, kredit kartalari, jamg'armalar.
Amaliy ko'nikmalar: ish haqi bo'yicha soliqlarni hisoblash	Amaliy ko'nikmalar: Sotib olishda tejashni hisoblash	Amaliy ko'nikmalar: Harajat va daromadni tushunish, Orasidagi farqni topish, joriy hisob va jamg'arma kitobi.
Tushunchalar: xaridlar (narxlar va ularning turlari, ishlab chiqarish xarajatlari, talab va taklif, ulgurji savdo)	Amaliy ko'nikmalar: Harajat va daromadni tushunish, Orasidagi farqni topish, joriy hisob va jamg'arma kitobi.	Amaliy malakalar: hisoblash xaridlarni tejash.
Amaliy ko'nikmalar: xaridlar bo'yicha iqtisod qilishni o'rganish	Tushunchalar: savdoning afzalliklari, pul, daromad va hamyonning o'rni Pul,byudjet	Amaliy malakalar: hisoblashlash; xaridlarni tejash.

Hozirgi kunda O'zbekiston Respublikasida ham moliyaviy savodxonlik darajasini oshirishga qaratilgan e'tibor oshib bormoqda. Bu o'z navbatida, iqtisodiy taraqqiyotining eng muhim omili hisoblangan fuqarolarning hayot sifati va farovonligini oshirishga xizmat qiladi.

O'zbekistonda yoshlarning moliyaviy savodxonlik darajasini oshirish uchun quyidagilar tavsiya etiladi:

Maktab va universitet o'quv dasturlariga moliyaviy savodxonlik bo'yicha majburiy kurslarni kiritish.

Moliyaviy savodxonlikni oshirishga qaratilgan targ'ibot-tashviqot ishlarini tashkil etish.

Moliya sohasida o'z-o'zini o'qitish uchun onlayn resurslar va mobil ilovalarni ishlab chiqish.

Moliyaviy boshqaruv bo'yicha seminarlar va treninglar o'tkazish uchun moliya institutlari bilan hamkorlik qilish.

O'zbekistonda yoshlarning moliyaviy savodxonligi darajasini oshirish barqaror iqtisodiy rivojlanish yo'lidagi muhim qadamdir. Moliyaviy savodxonlik darajasi yuqori bo'lgan fuqarolar yanada oqilona va samarali moliyaviy qarorlar qabul qila oladilar, bu esa mamlakat farovonligi va iqtisodiy barqarorligini oshirishga xizmat qiladi. Tizimli ta'lim dasturlari va axborot kampaniyalarini joriy etish moliyaviy

³ Lusardi, Annamaria and Mitchell, Olivia S. (2007) "Bolalikdan qarilikkacha moliyaviy havfsizlik". Maqolasi. Journal of Monetary Economics, 54, 205–224

savodxonlik darajasini sezilarli darajada oshirishi va buning natijasida O‘zbekistonda iqtisodiy vaziyatni yaxshilashi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Financial Literacy around the World: An Overview Annamaria Lusardi and Olivia S. Mitchell NBER Working Paper No. 17107 June 2011 JEL No. D14 (Williams et al., 2022)
2. Basics Financial literacy U. S. Hikmatov
3. Baryshnikov S. Chto takoe lichnye finansy? (Setiawan et al., 2022)
4. Lusardi, Annamaria (2003) Planning and Saving for Retirement. Dartmouth College Working Paper. Google Scholar
5. Lusardi, Annamaria and Mitchell, Olivia S. (2007) Baby boomer retirement security: The roles of planning, financial literacy, and housing wealth. Journal of Monetary Economics, 54, 205–224 .CrossRefGoogle Scholar
6. Lusardi, Annamaria, and Mitchell, Olivia S. (2009) How Ordinary Consumers Make Complex Economics Decisions: Financial Literacy and Retirement Readiness. National Bureau of Economic Research (NBER) Working Paper No. w15350.Google Scholar
7. Lusardi, Annamaria, and Mitchell, Olivia S. (2011) Financial literacy and planning: implications for retirement wellbeing. In Lusardi, Annamaria and Mitchell, Olivia S. (eds), Financial Literacy: Implications for Retirement Security and the Financial Marketplace. Oxford: Oxford University Press, forthcoming.Google Scholar
8. OECD (2020). PISA 2018 Results: Are Students Smart about Money? Volume IV, Financial Literacy.
9. Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. Journal of Economic Literature, 52(1), 5-44.
10. Atkinson, A., & Messy, F. (2012). Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study.
11. Всемирный банк (2013). Финансовая грамотность и финансовое поведение домохозяйств в странах СНГ.
12. Министерство образования Республики Узбекистан. Программа развития системы финансового образования на 2022-2026 годы.
13. imomovich, m. n. (2023). Mehnat xavfsizligini boshqarish tizimini “qora quti” modeliga kiritiganda o‘zgarishlar jarayonini shakllantirish. Sanoatda raqamli texnologiyalar/Цифровые технологии в промышленности, 1(1), 174-183.